

A cipelés

„Teremtek tájat magamnak. Szavakból természetesen. Jó tartós szavakból.”¹

Iancu Laura legújabb verseskötete, a *névtelen nap*, jóval komorabb és a halált jóval inkább központi pozícióba helyezi, mint előző verseskötetei: a *Pár csángó szó*², illetve a *Karmaiból kihullajt*³. A szerző a vallási tematikához továbbra is kötődik, és a halálmotívumot e tematikával (ugyancsak) összefonja. A változást, a kísérletezést költészetében a hagyományokkal, jobban mondva szülőföldjének folklórával való kapcsolat lazítása mutatja. Erre a jelenségre hívja fel a figyelmet Farkas Gábor, amikor azt összegzi, hogy az új Iancu-kötet nem feltétlenül az erdélyi-moldvai tradíciókhoz kötődik elsősorban.⁴ Itt a tradíció alatt kiemelten a folklórt kell értenünk, ugyanis az erdélyi magyar irodalomban feltűnő jelentős gyöngymotívumot, illetőleg az ellentételezést – mely itt a pozitív és negatív attribútum-összekapcsolást hordja magában – beemeli a kötetbe. Jelen írás a továbbiakban e motívum, vagyis a vele szorosan összefüggő jelenségek kibontását célozza meg, és próbál reflektálni oly rájátszásokra, amelyek az erdélyi magyar irodalom (illetőleg a romániai magyar irodalom⁵) egyes szerzőinek műveire kísérlik a kötetet társítani. A Halmai Tamás által említett áthajlásokra⁶ csak részben térek ki, mert ezen elemzés az erdélyi magyar irodalommal való kapcsolatra nagyjából a gyöngymotívum vonatkozásában fókuszál.

¹ Hervay Gizella: „Úrlap”. In Uő.: *Úrlap*. Bukarest, Kriterion Könyvkiadó, 1973. [<http://hervaygizella.adatbank.transindex.ro/belso.php?k=20&p=1110#81>]

² Iancu Laura: *Pár csángó szó*. Csíkszereda, Hargita Kiadó, 2004.

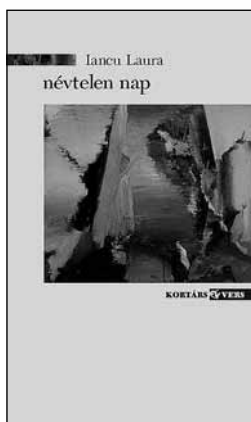
³ Iancu Laura: *Karmaiból kihullajt*. Budapest, Magyar Napló, 2007.

⁴ „Mély és erős intonációval szólnak ezek a versek olyan tartalommal, amely ugyan nem új a költészetben, de nem róható fel hibaként, hogy Iancu Laura kötődik a hagyományokhoz. És itt elsősorban nem az erdélyi-moldvai hagyományokra gondolok, melyhez eredete köti, hanem arra az attitűdre, amely Pilinszky János vagy Simone Weil munkásságát jellemzi.” In Farkas Gábor: *Iancu Laura Névtelen nap című kötetéről*. In *erdely.ma* [<http://www.erdely.ma/kultura.php?id=61819>].

⁵ A Láng Zsolt által tárgyalt különbségtevést most nem taglalom. Vö.: „»A« »romániai« »magyar« »irodalom« »története». In Láng Zsolt: *Tója vagy tottja?*. Kolozsvár, Koinónia, 2008, 11–28.

⁶ Vö.: „A töredékes-indulatos versbeszéd rendszerint kihagyásos tömörséggel, asszociatív képalkotással, a látomásos népiesség emlékezetével mutat vissza művészi előzményekre: a – merészségében neoavantgárd ihletésű, irányában archaizálóan klasszicista – alaktan Nagy László, Kányádi Sándor, Nagy Gáspár formakincséből merít, miközben a képanyag és az élményvilág Pilinszkyig s – különösen az anya-versekben – József Attiláig nyúl vissza.” In Halmai Tamás: *Az ég utolsó szava*. In *Bárkaonline* [http://www.barkaonline.hu/index.php?option=com_content&view=article&id=1196:az-eg-utolso-szava&catid=20:minden-&Itemid=46].

Iancu Laura a kötete elején szereplő „gyöngyszemek” applikálásával ahhoz a gondolati sorhoz pozicionálja könyvét, amelynek alapját a teremtő fájdalom adja. Ezt az elgondolást néhol a gyöngymotívummal, néhol a tartalmat meghagyó, ám eltérő motívummal, néhol pedig kifordítva alkalmazza, vagyis az elgondolás főbb vezérfonalát megtartja. Cs. Gyimesi Éva szerint Áprily Lajos *A produktív fájdalom* című szövege⁷ feltehetőleg az „első forrás, amelyben a gyöngykagyló a »produktív fájdalom« jelképe gyanánt, a háború és Trianon okozta történelmi és lelki megrázkódtatásra adott erkölcsi válaszként fordul elő”.⁸ Természetszerűleg Iancu Laura moldvai szerző esetében az időpontmegjelölések (háború és Trianon) módosulnak, de a motívum jelen van.

Iancu Laura: *névtelen nap*. Kortárs Kiadó, Budapest, 2009

„gyöngyszemeken lépked aki bujkál
akiben meghúzza magát a lét” (*Keleten*, 8.)

„Sebköltészet, emeld meg:
várandós törmelék.
Hordd ki a betűt,
a szót felnevelem.” (*Te. Én.*, 27.)

„harmatos avaron
akácban görcs
jajszóban otthon” (*Gyermekkor*, 113.)

„gondolatban
átvágó
biztos
odvasodó
remény” (*Körömvversek*, 70.)

E négy részlet közül az első kettő kapcsán a fent kifejtett motívum egészében megmutatkozik, a harmadiknál a hiba, a tökéletesnek nem megfelelő, de mindenképpen valamiféle negatívum, míg a negyedik idézetnél fordított logika figyelhető meg. Ez utóbbinál a reménytelenség felé közeledés, azaz a gyöngymotívummal kifejezve a gyöngyképződés folyamatos elodázása látható. Mivel a szöveg csak az odvasodásról beszél, nem zárja ki azt a lehetőséget, hogy

⁷ A szöveg az *Álom egy könyvtárról* című kötetben található. Áprily Lajos: „A produktív fájdalom”. In Uő.: *Álom egy könyvtárról*. Budapest, Szépirodalmi Könyvkiadó, 1981, 153–169. A Cs. Gyimesi által kiemelt rész: „Túlágosan ismerős talán [– írja Áprily (Cs. Gyimesi beszűrése)], de olyan tolakodó erővel jelentkezik (...) egy nagyon találó illusztráció, hogy felhasználása elől lehetetlen elzárkózni. Az igazgyöngyről van szó, melynek keletkezéséről azt tanítja a természettudomány, hogy sebzésből lesz, mellyel idegen test, többnyire homokszem sérti meg a kagylóállatot. A megsértett állatka testének a fájdalom által kiváltott reakciója indítja meg azt a kiválasztást, melynek végső eredménye az igazgyöngy.” In Cs. Gyimesi Éva: „Gyöngy és homok”. In *Honvágy a hazában*. Budapest, Pesti Szalon Könyvkiadó, 1993, 23.; Áprily Lajos: i. m., 156.

⁸ Cs. Gyimesi: i. m., 22–23.

valamikor mégiscsak bekövetkezhet a várva várt, pozitív jegyekkel felruházott esemény, azaz a folyamat megfordítható lesz, így akár az odvasodás helyett a rügyezésnek, akár egy gyöngy megképződésének is lehetünk tanúi.

A *névtelen nap* azon egységeiben, ahol nagyban csökken a gyöngymotívum szerepe – ám mégis, mintegy áttételesen, megbújva jelen van –, a szerző az ellentétekre építkezik. Ezen építkezést azonban úgy valósítja meg a *Latrod uram*, továbbá a *Gyermekzsoltár* című versekben, hogy az ellentétek, a bomlás és az intertextek problematikáját egymásba/egymásra szövi. Az „üdvösségre poshadás” (*Latrod uram*, 23.), az ég angyalának szennyező aktusa („szennyez az ég angyala”, *Gyermekzsoltár*, 64.), a bordáról való letépés és a visszaillesztés vágya („bordám fogadd vissza / kiről letépted rég halott”, *Latrod uram*, 23.) ily módon jelenhet meg együttesen. Az angyalival a vallási aspektusra támaszkodó olvasat erősödik.⁹ Iancu e kérdéskör kapcsán az észlelés és a mindent látás megszűnésének tragikumát emeli be. Az észlelés lehetetlensége mind a közlő, mind a befogadó számára elkészerítő.

„befagyott ég
kítágult pupillák” (*Körös-körül*, 12. o.)

„fejemre hajlik az ég
zengi magába az angyal
sajgó énekét” (*Nem mondtam ki soha*, 13. o.)

Az angyal éneke nem csak és kizárólag a vallásos lét elemeire, hanem az intertextekre fókuszáló értelmezést is életre hívhatja. Ez utóbbi esetben „az angyal éneke” valamilyen előd művére utalhat. Az *Agónia* vers ugyancsak ezzel rokonítható kettős olvasatot teremt meg. E versnél az egyén mint az isteni mása jelenik meg, emellett feltűnik egy olyan pozícióban, amelyben már önmaga¹⁰ az árnyék. Ilyenformán akár már ez egyén halál utáni továbbélésére gondolhatunk, arra, hogy majd az ő produktumainak intertext léte is megvalósulhat.

„mi már csak árnyékok vagyunk
nincs többé éjszakánk
szürke ölelésünkre
Isten néz olykor
hiába gyűjtünk néki fényt
nem zavarja agóniánk” (*Agónia*, 16. o.)

Az egyén és a „mi” agóniája a kérdéses továbbélést, intertext létet hangsúlyozza egy, a fentihez közelítő olvasatnál.

⁹ Semmiképpen sem felejtendő el az a tény, hogy Áprily is egy teológiai elgondolással indítja a produktív fájdalom kérdéskörének taglalását. Vö.: „A teológiai felfogás is régóta vallja, hogy a fájdalommal a szenvedés negatívumán túlmenő célja van a természetnek, s ez a cél: a lázadásra hajlamos emberi indulatot az istenség elismerésére kényszeríteni.” In Áprily: i. m., 153.

¹⁰ Az egyén a „mi” részeként funkcionál itt.

Iancunál a Halmai által említett szerzők (Nagy László, Kányádi Sándor, Nagy Gáspár, Pilinszky János, József Attila) mellett¹¹ fontos „angyalként”¹² tűnik fel Hervay Gizella, jóllehet a moldvai szerzőnél Hervay magánéleti katasztrófái néhol erőteljesebben jelennek meg, mint Hervay irodalmi műveinek hatása. Mentségül legyen mondva, hogy a Hervay-életmű befogadása esetében gyakran tapasztalhatunk hangsúlyeltolódásokat.¹³ Kétségtelen azonban, hogy Iancu írásait Hervay költészete maga sem hagyta „érintetlenül”. Hervay *Elsüllyedt földjének*¹⁴ nyomai mind a Iancu-prózában, mind a Iancu-lírában fellelhetők.

Egyes szerzőkre való rájátszások, az intertextuális játékok is eredményezhetik azt a kimozdított létet, amely jelen szerző szépírói munkáiban kötetről kötetre megmutatkozik. Iancu a kimozdítottságot összekapcsolja még a válasra támaszkodó világértelmezésből eredő, illetve a lírai én sajátosságából következő kimozdítottsággal (*Fától fáig*, 9.; *Remény*, 44.; *Az égre*, 45.).

Iancu Laura legújabb verseskötetében kísérletezik: kissé változtatott az általa jól ismert folklórral való építkezésen, vagyis kevésbé alapoz erre, s ez a szerkesztés merőben váratlan a Iancu-líra kapcsán.

Kovács Flóra

¹¹ Halmai: i. m.

¹² A kötet metaforahasználatát tekintve használom e szót, nem térek ki Andrei Pleșu angyaltanárára. (Andrei Pleșu: *Angyalok*. Ford. Székely Melinda, Kolozsvár, Koinónia, 2006.)

¹³ E jelenségre hívja fel a figyelmet Balázs Imre József is Hervay műveinek értelmezésénél. Vö.: Balázs Imre József: *Hervay Gizella*. Kolozsvár, Kriterion Könyvkiadó, Kriterion Közelpépek, 2003.

¹⁴ Hervay Gizella: „*Elsüllyedt föld*”. In Uő.: *Úrlap*. Bukarest, Kriterion Könyvkiadó, 1973. [<http://hervaygizella.adatbank.transindex.ro/belso.php?k=20&p=1110#12>]